

Kontinentálny šelf: vedecká skutočnosť verzus právna fikcia

DOROTA HARAKAĽOVÁ

Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, katedra medzinárodného práva, Bratislava, Slovensko (University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations, Department of International Law, Bratislava, Slovakia); e-mail: dorota.harakalova@euba.sk

ABSTRACT **Continental shelf: scientific reality versus legal fiction** – The article analyzes and compares the scientific and legal concept of the continental shelf: Is the legal definition of shelf identical to the scientific concept? The aim of the article is to point out differences in the legal definition of continental shelf, which was designed to provide the greatest benefits to coastal states. The legal continental shelf is important because of the acknowledging the rights of sovereign rights to the shelf resources of the coastal state. The coastal state has exclusive rights to exploit the living and non-living resources of the shelf and its subsoil, and other states may not interfere with these rights. The first legal definition of the shelf took into account the criteria of exploitability. The definition of shelf, as codified in UNCLOS, despite the strict criteria for extending the shelf linked to the seabed geology and geomorphology, is a legal fiction.

KEY WORDS continental shelf – coastal state – Commission on the Limits of the Continental Shelf – Convention on the Law on the Sea – delineation – delimitation

HARAKAĽOVÁ, D. (2019): Kontinentálny šelf: vedecká skutočnosť verzus právna fikcia. Geografie, 124, 4, 455–478.

Do redakce došlo v listopadu 2018, prijato do tisku v červenci 2019.

© Česká geografická společnost, z. s., 2019

1. Úvod

Termín „kontinentálny šelf“ je možné ponímať z dvoch hľadísk – vedeckého (skutočného) a právneho. Kontinentálny šelf je z vedeckého hľadiska prirodzeným pokračovaním kontinentu pod morskou hladinou. Vymedzenie kontinentálneho šelfu je omnoho zložitejšie ako delineaácia ostatných morských zón, a to právne aj technicky.

Právne ponímanie šelfu je síce založené na prirodzených charakteristikách šelfu, ale nemusí byť s nimi nutne spojené. Typickým príkladom rozlišovania medzi skutočným a právnym kontinentálnym šelfom je Antarktída, ktorá má svoj skutočný kontinentálny šelf priliehajúci k jej pobrežiu, ale je diskutabilné či má, respektíve či môže mať vymedzený, aj právny kontinentálny šelf (McDorman 2013, s. 77), keďže je medzinárodným priestorom (*res communis omnium*) a žiadny štát nad ňou nevykonáva suverenitu.

Kontinentálny šelf, ako právny koncept, existuje v rámci medzinárodného práva už vyše pol storočia. Napriek kodifikačným snahám bolo jeho vymedzenie najskôr nepresné (Dohovor o kontinentálnom šelfe, 1958) a aj keď v súčasnosti existujú taxatívne určené línie definujúce hranice právneho kontinentálneho šelfu (Dohovor o morskom práve, UNCLOS, OSN 1982), náležité určenie jeho vonkajších hraníc nie je samozrejmosťou. Delineácia a delimitácia hraníc kontinentálneho šelfu sú jednými z najkomplexnejších oblastí morského práva. Dokonca aj samotné pojmy delimitácia a delineaácia sú mnohokrát nesprávne použité. Zatiaľ čo sa delimitácia vzťahuje na určenie hraníc susediacich či protilahlých kontinentálnych šelfov (respektíve morských zón vo všeobecnosti), delineaácia sa vzťahuje na určenie vonkajšej línie kontinentálneho šelfu, respektíve hranicu medzi šelfom a tzv. Oblasťou (morským dnom za hranicou jurisdikcie štátov, ktoré je spoločným dedičstvom ľudstva).

Je však právny koncept kontinentálneho šelfu zhodný so skutočným kontinentálnym šelfom priliehajúcim k pobrežiu? Aké sú medzi nimi rozdiely, respektíve, v čom sú si podobné?

Článok skúma kontinentálny šelf z vedeckého a z právneho hľadiska a vzájomne porovnáva tieto dve koncepcie. Cieľom článku je poukázať na odlišnosť vedeckého šelfu od jeho právneho poňatia. V článku je definovaný vývoj inštitútu kontinentálneho šelfu, ďalej je analyzovaná aktuálne platná medzinárodnoprávna úprava a činnosť Komisie pre hranice kontinentálneho šelfu ako vedeckého orgánu potvrdzujúceho nároky pobrežných štátov na šelf.

V článku je využívaná metóda analýzy a syntézy, historicko-právna a komparatívna metóda. Analyzovali sme jednotlivé medzinárodné dohovory, relevantné články pojednávajúce o šelfe z rôznych perspektív, využívali sme oficiálne stránky inštitúcií a takisto významné rozhodnutia Medzinárodného súdneho dvora týkajúce sa delimitácie hraníc medzi susediacimi a protilahlými šelfami.

2. Vývoj právneho inštitútu kontinentálneho šelfu

Prvým impulzom, ktorý podnietil diskusie týkajúce sa kontinentálneho šelfu bolo Trumanove vyhlásenie z 28. septembra 1945. Vyhlásenie stanovovalo, že prírodné zdroje podložia a morského dna kontinentálneho šelfu pod šírím morom, ale prilahlé k pobrežiu Spojených štátov ako prináležiace Spojeným štátom, sú predmetom ich jurisdikcie a kontroly (Truman 1945). Vyhlásenie ďalej stanovilo, že prípadné spory medzi štátmi, ktorých šelfy priliehajú k tomu patriacemu USA sa budú riešiť na základe spravodlivých zásad. Bližšie však presne nešpecifikovalo, akým spôsobom by sa prípadné spory o hranice kontinentálneho šelfu mali riešiť.

Podľa Dehghaniho (2009), príčinou vyhlásenia jurisdikcie nad zdrojmi a nie nad samotným podložím môžu byť predchádzajúce podmorské nároky na exkluzivitu čerpania prírodných zdrojov uznanú medzinárodným právom a Trumanovo vyhlásenie bolo len rozšírením rovnakého princípu. Podľa Anninosa (1953), ďalším vysvetlením tohto vyhlásenia môže byť ústavná povaha prezidentského vyhlásenia v porovnaní s aktom Kongresu. Formálne nadobudnutie štátneho územia bez súhlasu Kongresu by totiž vyvolalo ústavné problémy. Trumanovo vyhlásenie inšpirovalo aj ostatné štáty, aby vznášali obdobné nároky na kontinentálny šelf – niektoré presadzovali jurisdikciu a kontrolu nad jeho zdrojmi, iné si nárokovali suverenitu (Cai 2006). Niektoré neskôr prijaté vnútroštátne akty pobrežných štátov dokonca predstihli prijatie alebo dokonca aj vstup do platnosti aktuálneho platného Dohovoru o morskom práve (bližšie pozri Baumert 2017, s. 838–842).

Pre úplné objasnenie problematiky je vhodné definovať pojmy suverenita, jurisdikcia a kontrola a suverénne práva. Tieto pojmy sú všeobecne v literatúre používané nekonzistentne. V článku nie je priestor na konfrontáciu ich rozdielnych definícií, preto uvádzame len ich základný uniformný výklad. Suverenita (zvrchovanosť) je chápaná ako všeobecná právna spôsobilosť štátnosti (Brownlie 2013, s. 116). Je to nezávislosť štátnej moci na akejkoľvek inej moci, či už vo vzťahu k ostatným subjektom medzinárodného práva alebo do vnútra štátu. Štátom priznáva plný výkon práv nad štátnym územím a je s ním úzko spätá.

Jurisdikcia je úzko spojená s pojmom suverenita a je ňou obmedzená. Jurisdikcia vyjadruje právo štátu vykonávať určitú moc (Ondřej 2004, s. 43). Je dôležitým aspektom suverenity a predstavuje špecifické práva a nároky štátu, vzťahuje sa na súdnu, zákonodarnú aj správnu kompetenciu (Brownlie 2013, s. 325). Inými slovami môže byť vyjadrená ako medzinárodnoprávna právomoc štátu podriaďiť osoby a veci na jeho území svojmu vnútroštátnemu právu. Štát má právomoc nielen nariadiť právo, ale aj vynútiť jeho dodržiavanie (Vršanský, Valuch 2013, s. 54). S pojmom jurisdikcia sa spája pojem kontrola. Tento termín nie je samostatnou kategóriou, len umocňuje význam slova jurisdikcia. Vtedy je myslená ako faktické ovládanie a riadenie a vyjadrujú len v konkrétnom prípade špecifikovaný výkon moci (Ondřej 2004, s. 43–44).

Suverénne práva viažu len na výkon určitých činností, sú limitované určitým účelom. V súvislosti s kontinentálnym šelfom vyjadrujú všetky práva spojené s prieskumom a využívaním prírodných zdrojov kontinentálneho šelfu vrátane jurisdikcie na zabránenie porušovania týchto práv (Ondřej 2004, s. 43). Suverénne práva sú výlučnými právami vo vzťahu k ostatným štátom, čo znamená, že štát nemusí mať suverenitu nad daným priestorom, aby ich mohol uplatňovať. Je potrebné zdôrazniť termín „výlučné“ (zvrchované), lebo aj v prípade, keď by štát svoje práva neuplatňoval, ostatné štáty nemajú právo využívať ich miesto neho bez jeho súhlasu.

Prelom v kodifikácii morského práva priniesli Ženevské dohovory o morskom práve (1958) – Dohovor o pobrežnom moria prilahlej zóne, Dohovor o šírom mori, Dohovor o rybolove a ochrane biologického bohatstva šíreho mora a Dohovor o kontinentálnom šelfe. Po prvýkrát písomne kodifikovali právny rámec vymedzenia morských zón. Tieto dohovory však neriešili otázku šírky pobrežného mora, nebola v nich jednoznačne stanovená vonkajšia hranica kontinentálneho šelfu, nedošlo k všeobecnej úprave právneho režimu morských prielivov a absentovala úprava hospodárskeho využívania prilahlej zóny, výlučnej ekonomickej zóny a využívania morského dna pod šírím morom (Potočný, Ondřej 2011, s. 163).

Prvá právna definícia kontinentálneho šelfu bola obsiahnutá v Dohovore o kontinentálnom šelfe z 1958 v článku 1 (prijatý 10. 4. 1958 v Ženeve, platnosť nadobudol 10. júna 1964). Kontinentálny šelf bol definovaný ako „morské dno a podložie podmorských oblastí prilahlých k pobrežiu, ale mimo územia pobrežného mora, do hĺbky 200 metrov alebo za touto hranicou, kde hĺbka prilahlých vôd pripúšťa využívanie prírodných zdrojov z uvedených oblastí“ (OSN 1964). Vzťahoval sa aj na morské dno a podložie podobných podmorských oblastí prilahlých k pobrežiu ostrovov. Aspoň časť definície šelfu sa približuje k jeho geografickému poňatiu, keďže vonkajší okraj vedeckého šelfu leží v hĺbke približne 100 až 200 metrov (bližšie pozri časť 3).

Podstatou definície bola prilahlosť ku pobrežiu a tzv. kritérium využiteľnosti, „ktoré boli čoskoro spochybnené vzhľadom na ich nepresnú a otvorenú povahu“ (Dehghani 2009, s. 10). Vnútorou hranicou šelfu je vonkajšia hranica pobrežného mora. Vonkajšia hranica je determinovaná buď hĺbkou 200 metrov alebo za túto hranicu na miesto, kde je možné vzhľadom na hĺbku využívať prírodné zdroje šelfu. Závažným nedostatkom Dohovoru sú absentujúce parametre presne vymedzujúce vonkajšiu hranicu kontinentálneho šelfu, keďže kritérium využiteľnosti robí definíciu nepresnou a spolu s meniacimi sa technológiami ani záväzne negarantuje konečnú vonkajšiu hranicu šelfu.

Hoci Dohovor nepriznáva pobrežnému štátu plnú suverenitu, priznáva mu všetky práva potrebné na prieskum a využívanie prírodných zdrojov kontinentálneho šelfu. Dikcia Dohovoru pojednáva o suverénnych právach na zdroje, nie o suverenite samotnej. Dohovor okrem toho posilnil práva pobrežného štátu nad

kontinentálnym šelfom v tom, že nezávisia od okupácie, efektívnej alebo fiktívnej, alebo akéhokoľvek výslovného vyhlásenia.

S delineáciou kontinentálneho šelfu je nutne spojená aj delimitácia hraníc medzi susediacimi a protilahlými pobrežnými štátmi. Vývojom morského práva sa pri delimitácii hraníc morských zón ustálil princíp ekvidištancie alebo stredovej čiary navrhnutý na stretnutí v roku 1953. Tento princíp upravoval delimitáciu hraníc susediacich kontinentálnych šelfov. Dohovor o kontinentálnom šelfe ustanovuje, že stredová čiara, je čiara, ktorej každý bod je v rovnakej vzdialenosti od najbližších bodov základných línií, odkiaľ sa meria šírka teritoriálnych vôd každého štátu (OSN 1964). Podobná definícia sa nachádza aj v Dohovore o pobrežnom mori. Tento princíp sa vývojom rozšíril o dodatok – subjektívny prvok – „pokiaľ osobitné okolnosti opodstatňujú inú delimitáciu“, ale Dohovor ich už bližšie nedefinoval. Až v prípade Yan Mayen z roku 1993 sa stanovilo, že „osobitné okolnosti sú tie okolnosti, ktoré by mohli zmeniť výsledok vyplývajúci z nevykonného uplatňovania princípu ekvidištancie“ (ICJ 1993, čl. 55). Podľa Dohovoru o kontinentálnom šelfe sa metóda ekvidištancie použije vždy, keď neexistuje dohoda medzi štátmi, historický titul alebo osobitné okolnosti (čl. 6). V Dohovore o morskom práve (1982) sa táto metóda v súvislosti s kontinentálnym šelfom nespomína (len v čl. 15), ale pomerne úspešne sa uplatnila v praxi štátov.

Princíp spravodlivosti má svoj pôvod v Trumanovom vyhlásení a už vtedy sa stal obyčajovým pravidlom medzinárodného práva. Medzinárodný súdny dvor sa ním inšpiroval pri rozhodovaní prípadov Kontinentálny šelf Severného mora z roku 1969, keď uviedol, že „vymedzenie sa má uskutočniť dohodou v súlade so spravodlivými zásadami a s prihliadnutím na všetky relevantné okolnosti“ (ICJ 1969). Podstatou prípadu bolo, že pri uplatnení metódy ekvidištancie by Nemecko získalo oveľa menšiu rozlohu kontinentálneho šelfu v porovnaní s Dánskom a Holandskom, čo by nebolo v súlade s princípmi spravodlivosti. Myšlienka sa stala doktrínou a v následných prípadoch ju znovu potvrdil Medzinárodný súdny dvor aj arbitrážne tribunály. Problém s princípom ekvity spočíva v tom, že neposkytuje žiaden presný princíp alebo kritériá na dosiahnutie spravodlivého výsledku (Dundua 2007, s. 35).

Dohovor o morskom práve (UNCLOS, podpísaný 10.12.1982 v Montego Bay, platnosť nadobudol 16. novembra 1994), bol výsledkom rokovaní tretej konferencie o morskom práve, ktorá prebiehala v rokoch 1973–1982. Poskytuje komplexnú úpravu využívania morí a oceánov, vzdušného priestoru nad nimi, morského dna a jeho podložia, vrátane zdrojov, ktoré sa tam nachádzajú (OSN 1982, čl. 311 ods. 1). UNCLOS podstatne rozšíril jurisdikciu pobrežných štátov v príslušných morských zónach, ktoré boli buď rozšírené (teritoriálne more), alebo nanovo kodifikované (súostrovne vody, výlučná ekonomická zóna, možnosť predĺženia kontinentálneho šelfu za hranicu 200 NM). Jeho vstupom do platnosti v roku 1994 došlo k vzniku troch medzinárodných orgánov – Tribunál pre morské právo (ITLOS),

Medzinárodný úrad pre morské dno (ISA) a Komisia pre hranice kontinentálneho šelfu (CLCS).

Prostredie, v akom vznikali UNCLOS bolo neporovnateľné s tým, v ktorom vznikali Ženevské dohovory o morskom práve (1958) na prvej Konferencii o morskom práve začatej v roku 1957. Na prvej konferencii sa zúčastnilo 86 štátov (OSN 2018a), pričom na tretej až 160 (OSN 2018b).

Štáty boli na konferencii rozdelené na tie, ktoré pri určovaní hraníc medzi susediacimi a protilahlým pobrežnými štátmi uprednostňovali princíp ekvidistance (napr. Dánsko, Nórsko, Spojené kráľovstvo, Kanada, Grécko, Taliansko, Japonsko), a tie, ktoré preferovali princíp ekvity (napr. Francúzsko, Turecko, Írsko, Keňa, Libéria, Líbyjská arabská džamáhíria, Poľsko, Rumunsko). Po neochote skupín schváliť návrhy sa do negociácii zapojil samotný predseda konferencie Tommy Koh a po schválení návrhu zástupcami oboch strán (Írsko a Španielsko), našli kompromis, ktorý teraz poznáme ako články 74 a 83 UNCLOS (Dundua 2007, s. 11–13).

UNCLOS má 168 zmluvných strán (OSN 2017). V prípade, že je štát zmluvnou stranou oboch dohovorov, ustanovenia UNCLOS týkajúce sa vymedzenia pobrežného mora a kontinentálneho šelfu majú prednosť pred tými v Ženevských dohovoroch (čl. 12 o pobrežnom mori a čl. 6 o kontinentálnom šelfe). Je dôležité poznamenať, že pre štáty, ktoré nie sú zmluvnými stranami UNCLOS (napr. USA, Izrael, Kolumbia, Peru, Venezuela, Sýria, Turecko) platí režim vyplývajúci zo Ženevských dohovorov, ktorých sú zmluvnými stranami, a z obyčajového práva. UNCLOS do istej miery zaväzuje aj nezmluvné strany, keďže sú niektoré jeho ustanovenia považované za obyčajové právo zaväzujúce medzinárodné spoločenstvo ako celok. Vyplýva to z praxe štátov a ich presvedčenia o záväzosti ustanovení, ako z dvoch podmienok platnosti obyčaje. Nie je presne definované do akej miery UNCLOS kodifikuje obyčajové právo. Každé ustanovenie sa v prípade sporu pred Medzinárodným súdnym dvorom posudzuje samostatne. Za obyčajové právo môžu byť považované slobody širšieho mora a ďalšie ustanovenia, ktoré v procese rozhodovania Medzinárodného súdneho dvora zhodnotí. Napríklad, v prípadoch Peru v. Chile či Nicaragua v. Columbia to boli ustanovenia čl. 74 a 83 o delimitácii šelfu a výlučnej ekonomickej zóny, čl. 76 ods. 1 týkajúci sa kontinentálneho šelfu a v druhom prípade aj čl. 121 týkajúci sa ostrovov (Treves 2016, s. 367–375) Za obyčajové právo rozhodne nie je považovaná časť XI UNCLOS pojednávajúca o tzv. Oblasti a činnosti ISA.

Na tretej konferencii chcela väčšina štátov predĺžiť hranicu kontinentálneho šelfu na 200 námorných míľ (NM), na hranicu zhodujúcu sa s výlučnou ekonomickou zónou z dôvodu, že nejstviuje veľa štátov, ktoré by z fyzického hľadiska mali možnosť predĺžiť svoj šelf za túto hranicu. Avšak existovala relatívne malá, ale vplyvná skupina štátov, ktoré uprednostňovali definíciu, ktorá im umožňovala predĺženie šelfu za túto hranicu (Smith, Taft 2000, s. 18). Asi 30 štátov s rozsiahlym kontinentálnym šelfom (vrátane Argentíny, Austrálie, Kanady, Indie,

Madagaskaru, Mexika, Srí Lanky a Francúzska) má možnosť predĺžiť jeho hranicu na 350 NM od pobrežia alebo aj ďalej, v závislosti od stanovených kritérií (OSN 1998).

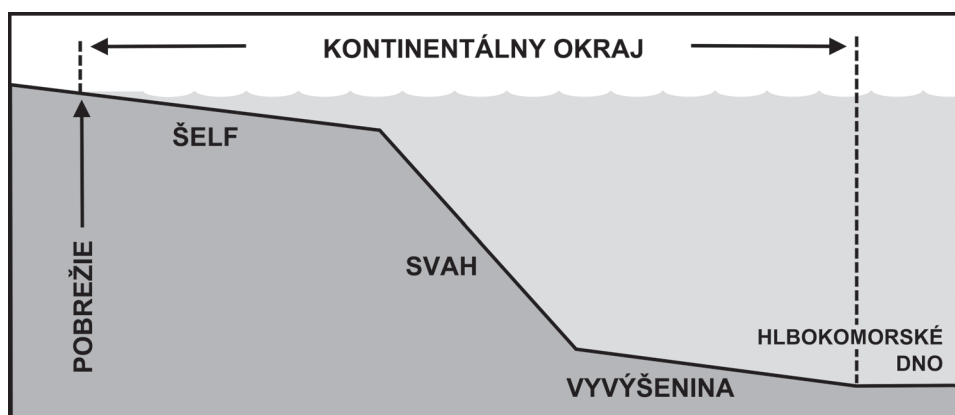
3. Vedecký kontinentálny šelf¹

Kontinentálny šelf z geografického hľadiska zvyčajne znamená časť kontinentálneho okraja, ktorá sa nachádza medzi pobrežím a šelfovým zlomom, alebo tam, kde nie je zjavný sklon, medzi pobrežím a miestom, kde sa hĺbka priľahlých vôd pohybuje približne medzi 100 a 200 metrami (OSN 2013).

V geomorfologickom zmysle bol pojem kontinentálny šelf použitý prvýkrát pravdepodobne anglickým geografom H. R. Millom v diele *Kráľovstvo prírody* („*Realm of Nature*“) z roku 1897 (Madon 2017, s. 148).

Z pohľadu geografických charakteristík je kontinentálny šelf spolu s kontinentálnym svahom a kontinentálnou vyvýšeninou prvkom tvoriacim podmorskú časť okraja kontinentu (viď obrázok 1). Kontinentálny okraj tvorí asi 28 % dna oceánov a približne 20 % pevninskej kôry leží pod oceánom (Symonds 2000, s. 25).

Kontinentálny šelf tvorí vonkajšiu hranicu všetkých kontinentov. Je tvorený zemskou kôrou pevninského typu, spravidla ešte rovnako hrubou ako na samotnom kontinente. Ide o pomerne rovinnú plochu, má nepatrný sklon (relatívna výšková členitosť je menšia než 20 m) a jeho priemerná šírka je 75 km od pobrežia. Vonkajší okraj šelfu leží v hĺbkach od 100 do 200 metrov a štatistická priemerná hĺbka okraja šelfu je 132 m. Asi až 20 % celkovej plochy šelfov vo svetovom oceáne

Obr. 1 – Kontinentálny okraj. Zdroj: Baumert (2017, s. 833).

¹ V článku sú pojmy vedecký, skutočný, geografický a geologický používané ako synonymá.

sa nachádza v Severnom ľadovom oceáne, kde šelfy tvoria približne jednu tretinu dna (Grygar, Jelínek 2015).

Na niektorých miestach sa na šelfe môže nachádzať zlom kde šelf klesá v pomerne strmý svah (Gray 1993). Kontinentálny svah je zakončením kontinentálneho šelfu a lemujeho okraj smerom k oceánu. Ide o vo vrchnej časti strmý a rozrytý podmorský kaňon zasahujúci niekedy aj do šelfu. Priemerný sklon kontinentálneho svahu je 5–7°, ale môže dosahovať aj omnoho nižšie hodnoty. Pri ústiach veľkých tokov má svah nižší sklon. Výška kontinentálneho svahu sa pohybuje v rozpätí 2 000 až 7 000 metrov, jeho šírka približne v rozpätí 139 až 260 km (Grygar, Jelínek 2015). Šírka šelfu závisí od geologického vývoja priľahlého kontinentu (CLCS 1999). Kontinentálny svah stále ešte tvorí pevninská zemská kôra, ktorá sa smerom k oceánu stenčuje, ale svah je ešte stále považovaný za súčasť kontinentu. Jeho hornou hranicou je okraj šelfu, spodnou hranicou je úpätie kontinentálneho svahu.

Úpätie kontinentálneho svahu je miesto, kde sa svah mení na kontinentálnu vyvýšeninu (Gray 1993). Podľa UNCLOS (OSN 1982) je úpätie kontinentálneho svahu určené ako bod maximálnej zmeny v sklone na jeho základni, ak nebude dokázaný opak (OSN 1982, čl. 76 ods. 4b).

Sedimenty majúce svoj pôvod v kontinentálnej kôre sa ukladajú v oblasti na morskome dne známej ako kontinentálna vyvýšenina (Gray 1993). Niekedy býva v prekladoch z angličtiny vyvýšenina označovaná ako úpätie svahu. Vyvýšenina však predstavuje skôr oblasť, pričom úpätie je miesto alebo bod. Vyvýšenina môže tvoriť prechod medzi svahom a hlbokomorským dnom, ale niekedy môže absentovať a svah plynule prejde do hlbokomorského dna (CLCS 1999). Priemerná šírka vyvýšeniny je asi 1 000 km a začína v hĺbke 1 500 až 3 000 metrov a pokračuje do hĺbky 4 000 až 6 000 metrov. Je pokrytá hrubými sedimentmi, sčasti uloženými turbiditnými prúdmi (vodné prúdy so zvýšenou hustotou; Petránek 2007). Jej horná hranica je pomerne málo výrazná pretože svah spravidla plynule prechádza do úpätia a je ťažké presne určiť kde končí, keďže postupne prechádza do hlbokomorského dna, ktoré je už tvorené oceánskou kôrou.

Aj samotná Komisia pre hranice kontinentálneho šelfu si je vedomá ťažkostí, s ktorými sa vymedzenie kontinentálneho okraja a úpätia kontinentálneho svahu z geologickej perspektívy. Zloženie kontinentálnej a oceánskej kôry je odlišné, ale hranica medzi nimi nemusí byť jasne definovaná. Vďaka rôznorodosti geologických a geomorfologických typov kontinentálnych okrajov vyplývajúcich z rôzneho tektonického a geologického prostredia nemusí rozdelenie na šelf, svah a vyvýšeninu existovať v takejto podobe, takže je zložitie tieto princípy zovšeobecňovať (CLCS 1999).

Kontinentálny okraj už nezahŕňa hlbokomorské dno s jeho hrebeňmi ani jeho podložie. Hlbokomorské dno je pokryté najmladšími sedimentmi vyrovnávajúcimi morfológické rozdiely. Je členené len hlbokomorskými priekopami,

stredoocéanskými chrbtami a izolovanými podmorskými horami. Rovinaté časti dna tvoria hlbokomorskú rovinu (Petránek 2007).

4. Právny kontinentálny šelf: aktuálna úprava UNCLOS

S aplikáciou Dohovoru o kontinentálnom šelfe (1958) bol pre podmorskú oblasť, ktorá je predmetom suverénnych práv pobrežného štátu ustanovené pomenovanie „kontinentálny šelf“. Aby nedochádzalo k nezrovnalostiam v rámci existujúceho právneho režimu, bol tento termín ponechaný aj v UNCLOS. Výsledná definícia vonkajšej hranice kontinentálneho šelfu je síce právneho charakteru, ale je vedecy podložená (Smith, Taft 2000, s. 18).

Ak by sme mali porovnať Dohovor o kontinentálnom šelfe a UNCLOS, takmer všetko okrem definície kontinentálneho šelfu sa premietlo z pôvodného dohovoru aj v UNCLOS. Definícia kontinentálneho šelfu, tak, ako bola uvedená v 1958, umožňuje predĺžiť vonkajšiu hranicu šelfu spolu s technológiami umožňujúcimi ťažbu vo väčších hĺbkach. V prípadoch Kontinentálneho šelfu v Severnom mori (1969) bol vo vzťahu k šelfu zdôraznený aspekt prirodzeného predĺženia alebo pokračovania kontinentu (ICJ 1969, čl. 43), čiže aspekt blízkosti či príľahlosti išiel do úzadia. Postupným vývojom vznikala potreba kodifikácie ustálenej definície vonkajšej hranice kontinentálneho šelfu. Aktuálne platný článok 76 UNCLOS bol spísaný už v rámci prvých negociácií tretej konferencie o morskom práve v roku 1975.

4.1. Vzťah medzi výlučnou ekonomickou zónou a kontinentálnym šelfom

Pre definovanie kontinentálneho šelfu z právneho hľadiska je dôležité aj jeho porovnanie s výlučnou ekonomickou zónou.

Kodifikácia výlučnej ekonomickej zóny je inovatívnym prínosom UNCLOS. Jej šírka je vymedzená na 200 NM a je totožná s (právnym) kontinentálnym šelfom, ale charakterom práv tieto inštitúty odlišujú. Ve výlučnej ekonomickej zóne majú štáty suverénne práva k zdrojom nachádzajúcim sa vo vodnom stĺpci, na jeho dne a v podloží, pričom pri kontinentálnom šelfe hovoríme len o suverénnych právach k zdrojom na šelfe a pod ním. Tieto dve zóny teda môžu koexistovať a priznávať pobrežnému štátu rôzny charakter práv k zdrojom.

Zatiaľ čo pri výlučnej ekonomickej zóne je vzdialenosť výlučným základom pre nárok pobrežného štátu na morské dno, podložie a príľahlé vody, definícia UNCLOS v článku 76 priraduje doplnkovú úlohu konceptom prirodzeného predĺženia a vzdialenosti ako základom pre nárok ku kontinentálnemu šelfu (Cottier 2015, s. 79).

Minimálna šírka šelfu je 200 NM, teda rovnako ako výlučnej ekonomickej zóny. Geologický kontinentálny šelf môže byť v skutočnosti užší ako 200 NM, ale na základe jeho nároku na základe UNCLOS mu bude priznaný v šírke 200 NM (akoby tam v skutočnosti siahali). Na rozdiel od výlučnej ekonomickej zóny, šelf môže byť pri splnení stanovených kritérií predĺžený za hranicu 200 NM, čo pri výlučnej ekonomickej zóne nie je možné.

Z geologického hľadiska má každý pobrežný štát kontinentálny šelf bez toho, aby musel naň vzniesť nárok. Výlučná ekonomická zóna vzniká až na základe vyhlásenia pobrežného štátu. Medzinárodný súdny dvor v prípade Líbya vs. Malta uviedol, že kontinentálny šelf môže existovať bez vyhlásenej výlučnej ekonomickej zóny, ale výlučná ekonomická zóna nemôže existovať bez kontinentálneho šelfu (ICJ 1985, s. 33).

Výlučná ekonomická zóna a kontinentálny šelf sú na rozdiel od teritoriálneho mora predmetom len čiastočnej jurisdikcie pobrežného štátu (teritoriálne more je považované za štátne územie a jediným obmedzením suverenity pobrežného štátu v tejto zóne je právo pokojného prechodu) a režim šelfu nie je zhodný s režimom štátneho územia (Brownlie 2013, s. 229). Jurisdikcia štátu je v týchto zónach limitovaná na špecifické zdroje a aktivity. Tieto práva nezakladajú suverenitu štátu nad pevninou. Obyčajové právo ustanovuje, že práva ku kontinentálnemu šelfu existujú nezávisle od historického titulu založeného na okupácii, akvizícii alebo výslovnom vyhlásení. V porovnaní s ostatnými morskými zónami, práve tento aspekt zakladá osobitú povahu práv kontinentálneho šelfu a opodstatňuje nezávislú existenciu zóny kontinentálneho šelfu dokonca aj v rámci dvestomíľovej výlučnej ekonomickej zóny (Cottier 2015, s. 79). To, že v rámci oboch zón má štát suverénne práva ku dnu a podložíu neznamena, že koncept kontinentálneho šelfu bol pohltý režimom výlučnej ekonomickej zóny, ale že väčšiu dôležitosť je potrebné pripísať prvkom, akým je vzdialenosť od pobrežia, ktoré sú spoločné obom konceptom (ICJ 1985, s. 33).

Pobrežnému štátu prislúchajú suverénne práva na skúmanie a využívanie prírodných zdrojov šelfu nachádzajúce sa na dne a jeho podloží bez ohľadu na to či ide o šelf v rámci 200 NM alebo predĺžený za túto hranicu. Šelf nie je predmetom suverénnych práv iného štátu, s výhradou delimitácie hranice s prilahlým či protilahľým štátom (Smith, Taft 2000, s. 19). V prípade, že štát svoje práva neuplatňuje, žiadny iný štát ich nemôže vykonávať bez jeho súhlasu. Pobrežný štát má výhradné právo prieskumu kontinentálneho šelfu a využívania jeho prírodných zdrojov. Prírodnými zdrojmi sa rozumejú nerastné suroviny a iné neživé zdroje šelfu a jeho podložia, taktiež aj živé organizmy, ktoré ležia na jeho dne alebo pod ním a nie je možné premiestňovať ich inak ako v stálom fyzickom kontakte s morským dnom alebo jeho podložím, keďže toho nie sú samy schopné (OSN 1982, čl. 77). Kontinentálny šelf je okrem ropy a plynu zdrojom štrku, piesku, prisadavých druhov rýb (hubky a perlorodky), fosfátov, ťažkých kovov (titán, cín, zirkónium, olovo, zinok, zlato a striebro; Cottier 2015, s. 75). UNCLOS poskytuje pobrežným štátom

exkluzivitu čerpania nerastných zdrojov a štáty, ako napríklad Rusko a Nórsko, by v prípade oslabenia pozície UNCLOS v Arktíde stratili veľa potenciálnych zdrojov. Za čerpanie zdrojov v rámci predĺženého šelfu štáty odvádzajú poplatky podľa ustanovení čl. 82 UNCLOS.

Právny štatút vôd a vzdušného priestoru nachádzajúceho sa nad kontinentálnym šelfom nie je ovplyvnený právami, ktoré prináležia pobrežnému štátu nad šelfom. Tieto práva nesmú zasahovať do slobody plavby ani do iných práv iných štátov, ktoré im UNCLOS priznáva. Všetky štáty sú oprávnené klásť na kontinentálnom šelfe aj vo výlučnej ekonomickej zóne káble a potrubia a pobrežný štát, do ktorého jurisdikcie šelf patrí im v tom nemôže brániť. Pobrežný štát má však právo vykonávať rozumné opatrenia pre prieskum kontinentálneho šelfu, využívania jeho prírodných zdrojov a zabránenia, obmedzenia a kontrole znečisťovania z potrubí.

V prípade, že pobrežný štát neustanovil výlučnú ekonomickú zónu priliehajúcu k jeho pobrežiu alebo štát predĺžil šelf za hranicu 200 NM, právne postavenie vôd nad šelfom je právnym postavením širého mora. Aj v prípade ustanovenia výlučnej ekonomickej zóny sú vody nad šelfom stále predmetom významného množstva slobôd širého mora vyplývajúcich z medzinárodného morského práva (Brownlie 2013, s. 229). Dohovor o kontinentálnom šelfe (1958) na vody ležiace nad šelfom odkazuje ako na šíre more, zatiaľ čo UNCLOS sa na pojem „šíre more“ neodvoláva (McDorman 2013, s. 79).

4.2. Určenie vonkajších hraníc právneho šelfu

Článok 6 Dohovoru o kontinentálnom šelfe (1958) nerozlišoval medzi úzkym či širokým kontinentálnym šelfom a takisto ani medzinárodné obyčajové právo. To, čo článok 76 UNCLOS prináša nové, sú právne relevantné geologické a geomorfologické charakteristiky relevantné pre vymedzenie vonkajšej hranice kontinentálneho šelfu (Colson 2003, s. 102).

UNCLOS v článku 76 definuje šelf nasledovne: „kontinentálny šelf pobrežného štátu zahrňuje morské dno a podložie, ktoré leží za hranicami pobrežného mora po celej prirodzenej dĺžke pevninského územia až k vonkajšej hranici kontinentálneho okraja, alebo do vzdialenosti 200 námorných míľ od základných línií, od ktorých sa meria šírka pobrežného mora tam, kde vonkajšia hranica kontinentálneho okraja nedosahuje túto vzdialenosť“ (OSN 1982, čl. 76 ods. 1). Právna definícia nezahŕňa teda len samotný geologický kontinentálny šelf, ale celý kontinentálny okraj spolu so svahom a vyvýšeninou.

Šelf je prirodzeným predĺžením pevninskej časti kontinentu pod hladinou mora a pokrýva morské dno rozprestierajúce sa od vonkajšej hranice pobrežného mora až po hranu kontinentálneho okraja. V definícii šelfu v UNCLOS nemá morské

dno žiadny význam, dôležitou je len vzdialenosť. Je dôležité poznamenať, že dno pobrežného mora je samozrejme súčasťou vedeckého šelfu, avšak nie právneho (Magnússon 2015, s. 8), a to ani v prípade UNCLOS, ani Ženevských dohovorov.

Článok 76 berie do úvahy dva spôsoby konštituovania šelfu – šelf založený na geologických a geomorfologických charakteristikách dna (prirodzené predĺženie kontinentu) a šelf založený na vzdialenosti 200 NM (bez ohľadu na charakter jeho dna a podložia). Kontinentálny šelf založený na vzdialenosti, tak ako je charakterizovaný v UNCLOS, je len právna fikcia (Magnússon 2015, s. 8). Pobrežný štát môže mať skutočný šelf užší alebo širší ako garantuje definícia UNCLOS.

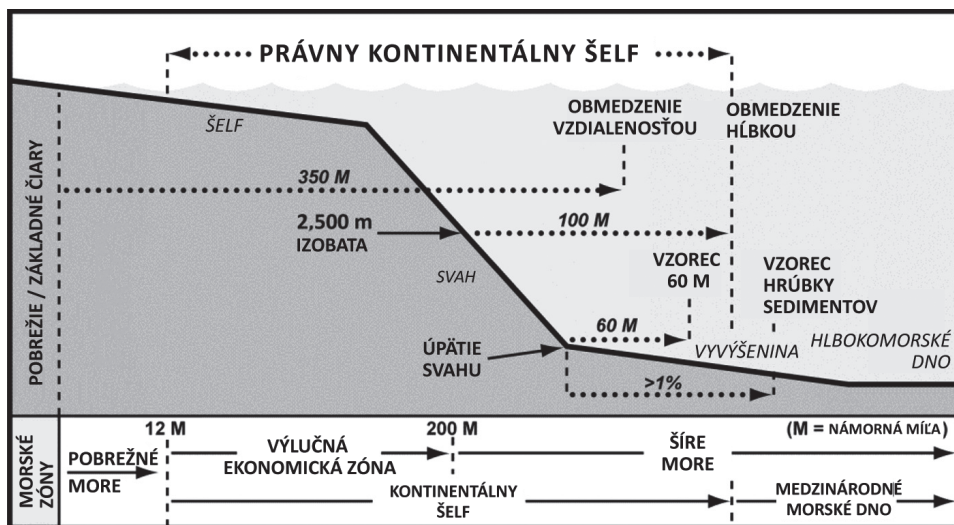
V prípade, že je šelf užší, môže si nárokovať šelf až do hranice 200 NM od základných línií. Ak vonkajší okraj šelfu presahuje hranicu 200 NM, vonkajšia hranica sa vytýči priamymi líniami spájajúcimi pevné body (určené geografickými súradnicami), ktoré nepresahujú svojou dĺžkou 60 námorných míľ (OSN 1982, čl. 76 ods. 7).

Stanovenie vonkajších hraníc šelfu za hranicou 200 NM má dve črty – stanovenie hraničnej čiary medzi šelfom a hlbokomorským dnom, tzv. oblasťou (delineácia kontinentálneho šelfu) a stanovenie hranice medzi priľahlými a protilahlými štátmi (delimitácia kontinentálneho šelfu). Tieto pojmy si netreba zamieňať s demarkáciou, čo je vyznačenie hraníc v teréne viažuce sa na pevninu. Demarkácia kontinentálneho šelfu nemá žiadny praktický význam, keďže vizuálne zaznačenie hranice na morskom dne je bezpredmetné (Magnússon 2015, s. 2).

Právny titul na predĺženie kontinentálneho šelfu za hranicu 200 NM je založený na základe fyzických charakteristík morského dna a podložia. Z geologickej perspektívy je kontinentálny šelf len jednou zo súčastí prirodzeného predĺženia kontinentu pod hladinou mora. Šelf spolu s kontinentálnym svahom a kontinentálnou vyvýšeninou tvorí kontinentálny okraj. Predĺžením kontinentu sa teda rozumie šelf, svah aj vyvýšenina, a v prípade, že nejde o žiadnu z týchto častí kontinentálneho okraja, nejde o predmet suverénnych práv pobrežného štátu. Tieto práva sa nevzťahujú na hlbokomorské dno, kde sa nachádzajú oceánske chrbty. Výnimkou je, že by sa hlbokomorské dno nachádzalo v rámci šírky právneho kontinentálneho šelfu 200 NM (čo je hranica aj pre štáty, ktorých šelf takúto šírku nedosahuje).

Obrázok 2 najlepšie ilustruje vzťah vedeckej a právnej koncepcie kontinentálneho šelfu. Môžeme vidieť, že právny šelf siaha omnoho ďalej ako ten skutočný (ten na obrázku končí v rámci výlučnej ekonomickej zóny). Napriek tomu si pobrežný štát môže uplatniť zvrchované práva na zdroje v tomto prípade až po hranicu 100 NM od izobaty 2 500 m.

Hranica kontinentálneho šelfu je v UNCLOS (OSN 1982) stanovená ako vonkajšia hranica kontinentálneho okraja alebo hranica 200 námorných míľ od základných línií pokiaľ kontinentálny okraj nedosahuje túto hranicu. Dvestomíľovú hranicu šelfu využívajú teda prevažne štáty, ktorých šelf túto šírku nedosahuje.

Obr. 2 – Právny kontinentálny šelf. Zdroj: Baumert (2017, s. 847).

Článok 76 sa snaží maximalizovať oblasť jurisdikcie štátu tam, kde šelf prešahuje hranicu 200 NM, v prípade, že sú splnené všetky v ňom uvedené kritériá (Smith, Taft 2000, s. 17). Na určenie hraníc kontinentálneho okraja sa využívajú dva spôsoby. Jedným je meranie geologických charakteristík, ďalším použitie pevných vzdialeností.

Pobrežné štáty majú právo predĺžiť svoj kontinentálny šelf za túto hranicu pri splnení nasledujúcich podmienok a pomocou týchto línií (viď obrázok 2):

- línie definujúce vonkajšiu hranicu kontinentálneho okraja (čl. 76 ods. 4a)
 - 60 NM od úpätia kontinentálneho svahu (Hedbergov vzorec), alebo
 - miesto, kde hrúbka sedimentov dosahuje aspoň 1% od najkratšej vzdialenosti k úpätiu kontinentálneho svahu (Írsky vzorec)
- línie definujúce vonkajšie hranice kontinentálneho šelfu nesmú presiahnuť (čl. 76, ods. 5)
 - 350 NM od základných línií, alebo
 - 100 NM od izobaty 2 500 m (línia spájajúca body v hĺbke 2 500 m)
- bez ohľadu na tieto línie nesmie vonkajšia hranica kontinentálneho šelfu na podmorských hrebeňoch presiahnuť 350 NM (čl. 76 ods. 6).

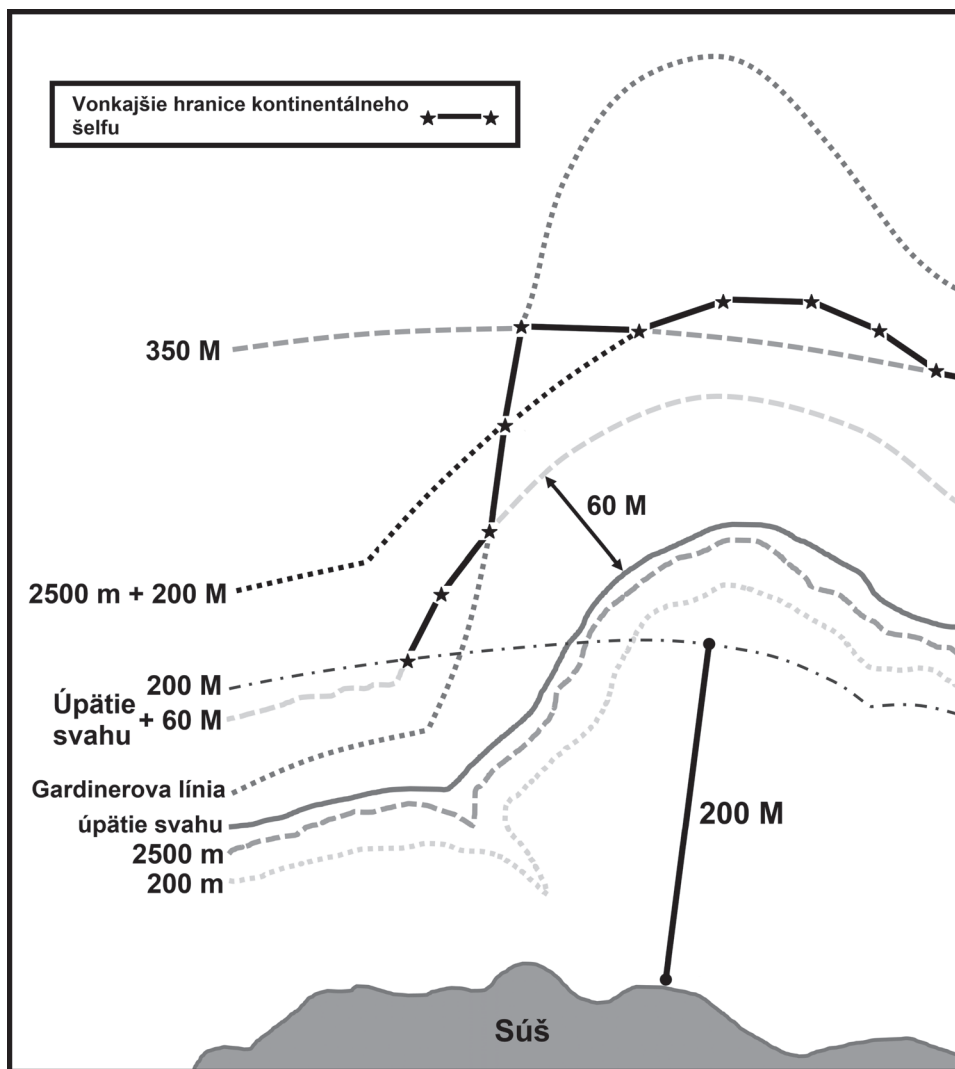
Právo interpretácie ustanovení čl. 76 prislúcha rovnako pobrežnému štátu, ako aj Komisii pre hranice kontinentálneho šelfu (CLCS), ktorí sú hlavnými aktérmi pri určovaní vonkajšej hranice šelfu. Výklad CLCS môže byť odlišný, ale nenahrádza právo štátu vymedziť šelf podľa vlastného uváženia na základe dôkazov, ktoré považuje za relevantné.

V prípade, že chce štát predĺžiť hranicu kontinentálneho šelfu za 200 NM, postup je nasledovný. Najskôr musí určiť, kde sa nachádza okraj kontinentu. Kľúčovým aspektom pri určovaní vonkajšej hranice právneho šelfu je určenie úpätia kontinentálneho svahu (Colson 2003, s. 93), ktoré determinuje nasledujúce línie. Štát si môže vybrať jednu z preň výhodnejších možností obsiahnutých v čl. 76 ods. 4 písm. a), ktoré určujú vonkajšiu hranicu kontinentálneho okraja. Prvou je línia, ktorá spája najvzdialenejšie body, z ktorých na každom je hrúbka usadených hornín najmenej 1 % najkratšej vzdialenosti od takéhoto bodu k úpätiu kontinentálneho svahu. Jednoduchšie povedané, je to miesto, kde hrúbka sedimentov dosahuje aspoň 1 % najkratšej vzdialenosti späť k úpätiu kontinentálneho svahu. Teoreticky to znamená, že ak by boli sedimenty hrubé 1 kilometer, okraj šelfu by bol vzdialený 100 kilometrov od úpätia. Vzorec pri použití možnosti čl. 76 ods. 4 a), i) je teda X metrov od úpätia kontinentálneho svahu vynásobené $0,01 X$ hrúbky prítomných sedimentov. Tento spôsob sa nazýva aj „Írsky vzorec“, pretože jeho autorom bol P. R. Gardiner, geológ, ktorý bol súčasťou írskej delegácie na tretej konferencii o morskom práve (Smith, Taft 2000, s. 19). Niekedy sa takto vytvorená hranica nazýva aj Gardinerova línia.

Pravidlo o hrúbke sedimentov zabezpečuje, že pobrežné štáty získajú suverénne práva k hodnotnej časti sedimentárnej panvy, z ktorej by mohli ťažiť nerastné suroviny. Práve sedimentárne panvy sú miestami, kde sa hromadia veľké vrstvy sedimentov a dochádza tam k ich premene na usadené horniny. Panvy dostatočnej hrúbky môžu obsahovať a uchovávať za určitých okolností uhľovodíky – pri kombinácii hornín bohatých na uhľovodík, vhodnej hĺbky a doby uloženia (Oilfield Glossary 2018). Pri tomto pravidle možno badať výhody, ktoré štátom právna koncepcia šelfu prináša.

Druhou líniou, ktorá pomáha vymedzeniu okraja je línia, ktorá spája body, ktoré sú vo vzdialenosti maximálne 60 NM od úpätia kontinentálneho svahu. Ak nebude dokázaný opak, bude úpätie kontinentálneho svahu určené ako bod maximálnej zmeny v sklone na jeho základni (OSN 1982, čl. 76, ods. 4). Týmto opakom sa myslia geologické a geofyzikálne dôkazy vhodnejšie určujúce miesto, kde sa nachádza úpätie kontinentálneho svahu ako geomorfologické charakteristiky spočívajúce vo vyššie uvedenom pravidle v čl. 76, ods. 4. Všeobecné pravidlo môže byť vo viacerých prípadoch neaplikovateľné. Napríklad vtedy, ak zakrivenie morského dna pri základni kontinentálneho svahu je konštantné a zmena v sklone by nepredstavovala konkrétny body ale priam oblasť (CLCS 1999). Hedbergov vzorec v čl. 76 ods. 4 a) ii) je pomenovaný podľa amerického geológa Hollisa D. Hedberga (Smith, Taft 2000, s. 19).

Čl. 76 ods. 5 definuje línie, ktoré môžu predstavovať najvzdialenejšie hranice šelfu (OSN 1982). Je ponechané na úvahu pobrežného štátu, ktorú z línií využije. Môže sa stať, že sa pri pobreží štátu nachádzajú viaceré izobaty 2 500 m a štát môže využiť ako hraničnú líniu tú najvzdialenejšiu od pobrežia a bude to v súlade s ustanoveniami UNCLOS. Avšak CLCS môže ako referenčný bod zobrať do úvahy

Obr. 3 – Vonkajšie hranice kontinentálneho šelfu. Zdroj: Arsana, Schofield (2009).

prvú izobatu od základnej línie (Suarez 2008, s. 246). Takisto sa môže stať, že izobata bude ďalej ako 350 NM od základných línií. Preto si pobrežný štát môže vybrať ktorúkoľvek kombináciu línií, ktorá je pre neho priaznivejšia (obr. 3), ale konečné odporúčanie vydá CLCS.

Napríklad, Severný ľadový oceán je tvorený plytkými šelfovými morami, takže vo viacerých z nich presiahne vzdialenosť 350 NM skôr ako dosiahne hĺbku 2 500 metrov. V ruskej časti Arktídy môže šelf presahovať vzdialenosť 500 NM (Anderson 2009, s. 107).

Čl. 76 ods. 6 predstavuje ďalšie obmedzenie – na podmorských chrbtoch nesmie vonkajší okraj presiahnuť 350 NM od základných línií. Ustanovenie čl. 76 ods. 6 sa nevzťahuje na podmorské vyvýšeniny, ktoré sú prirodzenou súčasťou kontinentálneho okraja a pokračovaním pevniny, ako sú plošiny, kopce, vršky, prahy a výbežky (OSN 1982). V prípade podmorských vyvýšení, vonkajšia hranica šelfu má byť určená v maximálnej vzdialenosti 100 NM od izobaty 2 500 m.

Je potrebné poznamenať, že aj keď línie vymedzené na základe geologických a geomorfologických charakteristík morského dna zohľadňujú vedecké kritériá, do definície bol vznesený prvok vzdialenosti, ktorý tieto charakteristiky nezohľadňuje a len potvrdzuje „umelý“ koncept právneho kontinentálneho šelfu.

Komisia pre hranice kontinentálneho šelfu opäť uvádza, že je ťažké určiť vzťah medzi oceánskymi chrbtami a podmorskými chrbtami, ale zároveň uvádza podmorské vyvýšeniny ako samostatnú právnu kategóriu. Čo je pre stanovenie hraníc šelfu dôležité, rozlíšenie medzi nimi nesmie byť založené na ich geografických názvoch a názvoch, ktoré sa doteraz používali pri príprave publikovaných máp a grafov a inej relevantnej literatúry. Takéto rozlíšenie na účely článku 76 sa vykoná na základe vedeckých dôkazov zohľadňujúcich príslušné ustanovenia týchto usmernení (CLCS 1999).

Ako príklad môžeme uviesť ponímanie arktických podmorských chrbtov. V Arktíde sa nachádzajú 3 podmorské chrbty, ktoré sú súčasťou morského dna – Lomonosov, Alfa-Mendelejevov a Gakkelov (niekedy sa v zdrojoch uvádzajú 4 chrbty, Alfa a Medelejevov samostatne). Podmorské chrbty, ako súčasť podmorského dna, by nemali byť považované za súčasť kontinentálneho šelfu. Rusko však pri odôvodňovaní svojho nároku na šelf v Arktíde považuje Lomonosov a Mendelejevov chrbát za pokračovanie euroázijského kontinentu – „tvrdenie, na základe ktorého sa stanovujú vonkajšie hranice kontinentálneho šelfu v Severnom ľadovom oceáne, je založené na vedeckých poznatkoch, že centrálné arktické podmorské vyvýšeniny, medzi nimi Lomonosov chrbát, Alfa-Mendelejevova a Čukotská vyvýšenina, ako aj ich oddelujúce Podvodnikova a Čukotská panva, majú kontinentálny charakter“ (Rossiya Sevodnya 2015).

Uplatňovanie všetkých kritérií uvedených v článku 76 je zložité z technického aj definičného určenia hrúbky sedimentov, úpätia kontinentálneho svahu, izobaty 2 500 metrov a rozlíšenia podmorských chrbtov, oceánskych chrbtov a podmorských vyvýšení, ktoré sú prirodzenými zložkami kontinentálneho okraja (McDorman 2013, s. 81). Štáty, musia preukázať, že dno, ktoré si nárokujú, je nielen prirodzeným predĺžením ich pobrežia, ale že má aj totožné geologické zloženie. Zber údajov je zložitý a na to, aby si štát mohol nárokovať kontinentálny šelf na základe UNCLOS, sú podľa autorov Srivastava, Varma a Macnaba (2009) základnými dátami potrebnými na podporu nároku na šelf hĺbka morského dna a hĺbka a rozmiestnenie sedimentárneho materiálu pod ním (Anderson 2009, s. 108).

5. Komisia pre hranice kontinentálneho šelfu

Na kontrolu tvrdení pobrežných štátov podporujúcich predĺženie ich šelfu a skúmanie predložených údajov bola zriadená Komisia pre hranice kontinentálneho šelfu (CLCS; OSN 1998). CLCS poskytuje nestranný pohľad a nezávislú vedeckú expertízu vo vzťahu k jednostranným nárokom štátov na kontinentálny šelf.

Komisia sa skladá z 21 členov, ktorí sú odborníkmi v oblasti geológie, geofyziky a hydrografie a sú zvolení zmluvnými štátmi na 5 rokov z radov ich štátnych príslušníkov s náležitým zreteľom na potrebu zabezpečiť spravodlivé zemepisné zastúpenie (OSN 1982, Príloha II, čl. 2). Ak štát nie je zmluvnou stranou UNCLOS, nemôže mať svojho zástupcu v CLCS.

Činnosť CLCS spočíva v poskytovaní poradenstva štátom ešte pred podaním návrhu a vo vypracovávaní odporúčaní k návrhu samotnému. Z toho vyplýva, že nemá právnu subjektivitu (Suarez 2008, s. 242).

Účelom konania v rámci CLCS je zavedenie presnosti určenia vonkajších hraníc šelfu, aj keď samotný UNCLOS nepodmieňuje oprávnenie štátu na kontinentálny šelf presným stanovením vonkajších hraníc (Baumert 2017, s. 864). Úloha CLCS je však nepopierateľná, pretože ustanovenie vonkajších hraníc šelfu determinuje začiatok Oblasti, ktorá je spoločným dedičstvom ľudstva a úžitok z nej vyplýva pre celé medzinárodné spoločenstvo.

Požiadavky pobrežných štátov na predĺženie šelfu predložené CLCS musia byť podporené vedeckými argumentmi v podobe geologických, geomorfologických a barymetrických analýz. Pobrežný štát predkladá CLCS len návrh ustanovenia vonkajších hraníc kontinentálneho šelfu. Komisia skúma dáta a materiály predložené štátom, ktorý má záujem na predĺžení svojho šelfu za hranicu 200 NM a vydáva k nim odporúčania. Štát finálne delineuje svoj šelf podľa ustanovení UNCLOS a podľa odporúčaní CLCS. V prípade, že štát s odporúčaniami súhlasí, vymedzí hranice svojho kontinentálneho šelfu na ich základe. Hranice šelfu stanovené pobrežným štátom na základe týchto odporúčaní sa považujú za konečné a záväzné. Mapy so zaznačenými geodetickými údajmi sa ukladajú u Generálneho tajomníka OSN a ten ich náležitým spôsobom zverejňuje (OSN 1982, čl. 76 ods. 8 a 9).

V prípade, že pobrežný štát s odporúčaniami nesúhlasí, je oprávnený podať nový alebo revidovaný návrh. Teoreticky môže tento proces prebiehať donekonečna (Smith, Taft 2000, s. 20–21). Štát nemôže jednostranne ustanoviť hranice šelfu bez toho, aby nemohli byť niekedy v budúcnosti spochybnované. Účasť CLCS na vymedzení je teda nevyhnutná (Suarez 2008, s. 243).

O návrhoch CLCS rozhoduje v poradí, v akom ich prijala. K 3. 6. 2019 bolo CLCS predložených 84 návrhov, 6 čiastočne revidovaných návrhov a CLCS vydala odporúčania k 32 z nich (Division for Ocean Affairs, OSN 2019).

Štáty musia svoj nárok na predĺženie predložiť CLCS v lehote 10 rokov od účinnosti UNCLOS pre príslušný štát. UNCLOS však neuvádza žiadnu sankciu

v prípade, že štát túto lehotu nedodrží. Na základe čl. 77 ods. 3, práva pobrežného štátu nad kontinentálnym šelfom nezávisia na okupácii skutočnej alebo fiktívnej, alebo na akomkoľvek výslovnom prehlásení, a teda pobrežný štát môže vykonávať výskum a využívať svoj kontinentálny aj za hranicou 200 NM ešte predtým ako sú jeho vonkajšie hranice záväzne a nemenne stanovené (Smith, Taft 2000, s. 20–21).

CLCS nerozhoduje územné spory, ide o čisto technický orgán. Hranice medzi susediacimi šelfami si vymedzujú samotné krajiny prostredníctvom bilaterálnych dohôd. Prípadné spory sa riešia prostredníctvom negociácií medzi dotknutými štátmi alebo prostredníctvom Medzinárodného súdneho dvora, ITLOS alebo arbitrážnych tribunálov. To znamená, že Komisia má svoje právomoci len vo vzťahu k vonkajšej hranici kontinentálneho šelfu a subjektom, ktorý vymedzuje hranicu šelfu za hranicou 200 NM je samotný pobrežný štát, nie CLCS. Delimitácia a delineačia tejto morskej hranice je jednostranným politickým aktom štátu (McDorman 2013, s. 82). Komisia nemá právomoc nárok štátu zamietnuť, ale môže ho vrátiť štátu na doplnenie (napríklad geologického výskumu a pod.). Tak to bolo aj prípade nároku Ruskej federácie podaného Komisii v roku 2001.

Na vyváženie predĺženia hraníc kontinentálnych šelfov, pobrežné štáty musia tiež prispievať k systému zdieľania príjmov plynúceho z využívania nerastných zdrojov za hranicou 200 NM, a to formou poskytovania príspevkov alebo odvádzaním platieb (OSN 1982, čl. 82 ods. 1). Tieto platby alebo príspevky sú spravodlivo rozdelené medzi zmluvné strany UNCLOS prostredníctvom Medzinárodného úradu pre morské dno (OSN 1998).

Je potrebné však zdôrazniť, že väčšina najslubnejších nálezísk nerastných surovín sa nachádza v oblastiach, o ktorých jurisdikcii už neexistujú pochybnosti. Čo sa týka dosiaľ nerozdelených území, štáty si môžu nárokovať len územie na ktoré majú nárok na základe UNCLOS (Chrášťanský, Jenne 2010).

Všetky doterajšie návrhy na predĺženie šelfu boli podané zmluvnými stranami UNCLOS. Aký je však vzťah štátov, ktoré nie sú zmluvnými stranami UNCLOS a procedúrami v rámci CLCS nie je stále zrejmé. Je participácia nezmluvných strán v procese predĺženia šelfu na základe ustanovení UNCLOS vôbec možná?

Odseky 1–7 článku 76 UNCLOS sú považované za obyčajové právo, nie však odsek 8 pojednávajúci o CLCS. Bližšie činnosť CLCS určuje Príloha II UNCLOS, ktorá v článku 3 určuje, že funkciami CLCS je „posudzovať údaje a iné materiály predložené pobrežnými štátmi a týkajúce sa vonkajších hraníc kontinentálneho šelfu v oblastiach, kde tieto hranice presahujú 200 námorných míľ a predkladať odporúčania“ ... a „poskytovať vedecké a technické rady, ak o ne požiada dotknutý pobrežný štát...“ (OSN 1982, Príloha II, čl. 3 ods. 1). Dôležitým bodom týchto ustanovení je, že sa jej činnosť týka spolupráce pri určovaní vonkajšej hranice šelfu „pobrežného štátu“ a nesmeruje svoju činnosť len k „zmluvným stranám“. Samotný UNCLOS ani jeho prílohy explicitne neustanovujú či nárok na predĺženie kontinentálneho šelfu môžu podať len zmluvné strany. Z uvedeného ustanovenia môžeme

teda vyvodit', že CLCS prijíma návrhy od pobrežných štátov vo všeobecnosti, a teda nielen zmluvných strán (aj keď sa tak doteraz ešte nestalo). Dôsledky pre štáty, ktoré nie sú v súčasnosti zmluvnými stranami UNCLOS, nie je možné s istotou predpokladať. Je však možný aj variant, že CLCS by návrh nezmluvnej strany prijala a keďže o nárokoch na predĺženie šelfu rozhoduje v poradí, v akom ich obdržala, do času, kedy by o ňom rozhodla, sa štát môže stať zmluvnou stranou UNCLOS (Baumert 2017, s. 861-872). Uvedené je však stále predmetom právnej polemiky.

6. Záver

Článok analyzoval vzťah vedeckého kontinentálneho šelfu a jeho právnej koncepcie. Právny kontinentálny šelf má význam z dôvodu priznania suverénnych práv k zdrojom šelfu pobrežnému štátu. To znamená, že pobrežný štát má výlučné právo využívať živé aj neživé zdroje šelfu a jeho podložia a ostatné štáty nesmú do jeho práv zasahovať. Vymedzenie právnej definície kontinentálneho šelfu vychádza z geologických a geomorfologických charakteristík morského dna, ale vzťah týchto inštitútov vykazuje viacero odlišností, ktoré sú prehľadne znázornené v tabuľke 1.

Vedecký kontinentálny šelf má z geologickej a geomorfologickej perspektívy iný charakter ako jeho právny koncept. Z vedeckého pohľadu je šelf len jednou zložkou kontinentálneho okraja. Šelf je neoddeliteľnou súčasťou každého kontinentu, jeho existenciu netreba preukazovať, avšak jeho šírka sa rôzni.

Tabuľka porovnáva aj právne úpravy Dohovoru o morskom práve (UNCLOS, OSN 1982) a Dohovoru o kontinentálnom šelfe (1958), pretože nie všetci členovia medzinárodného spoločenstva ratifikovali Dohovor o morskom práve.

Prvou právnou koncepciou šelfu bola definícia v Dohovore o kontinentálnom šelfe (1958), ktorá zohľadňovala jednak hĺbku 200 metrov – čo je približná hranica vedeckého šelfu, a miesto, pokiaľ štáty môžu využívať zdroje šelfu (kritérium využiteľnosti). Už z tejto definície je zrejmé, že bola podmienená záujmami o získanie suverénnych práv pobrežnými štátmi v čo najväčšej možnej miere. Kritérium využiteľnosti sa neskôr ukázalo ako nedostatočné, preto sa medzinárodné spoločenstvo snažilo definovať právny šelf presnejšie, zohľadňujúc jeho geologické a geomorfologické charakteristiky.

To mala spĺňať definícia šelfu v UNCLOS. Právny koncept šelfu v UNCLOS je však len právnou fikciou. V prvom rade, ako šelf, a teda predmet suverénnych práv pobrežného štátu, označuje v podstate celý kontinentálny okraj (čo zahŕňa nielen šelf, ale aj svah a vyvýšeninu). Kodifikuje šelf založený na prirodzenom predĺžení kontinentu a zohľadnení jeho spoločných geologických a geomorfologických znakov alebo šelf založený na vzdialenosti 200 NM. Vzdialenosťou stanovená hranica je právnou fikciou a využívajú ju len štáty, ktorých šelf po túto hranicu ani nesiahá.

Tab. 1 – Porovnanie vedecký šelf – právny šelf podľa UNCLOS (1982) – právny šelf podľa Dohovoru o kontinentálnom šelfe (1958), vlastné spracovanie

	Vedecký (skutočný) šelf	Právny šelf podľa UNCLOS (1982)	Právny šelf podľa Dohovoru o kontinentálnom šelfe (1958)
Dátum prijatia definície	prvýkrát ju použil R. H. Hill (1897) v diele Kráľovstvo prírody (Realm of Nature)	10. 12. 1982	28. 4. 1958
Dátum vstupu do platnosti		16. 11. 1994	10. 6. 1964
Počet zmluvných strán		168	58
Definícia	časť kontinentálneho okraja, ktorá sa nachádza medzi pobrežím a šelfovým zlomom, alebo tam, kde nie je zjavný sklon, medzi pobrežím a miestom, kde sa hĺbka priľahlých vôd pohybuje približne medzi 100 a 200 m	kontinentálny šelf pobrežného štátu zahŕňa moriské dno a podložie, ktoré leží za hranicami pobrežného mora po celej prirodzenej dĺžke pevninského územia až k vonkajšej hranici kontinentálneho okraja, alebo do vzdialenosti 200 NM od základných línií, od ktorých sa meria šírka pobrežného mora tam, kde vonkajšia hranica kontinentálneho okraja nedosahuje túto vzdialenosť	moriské dno a podložie podmorských oblastí priľahlých k pobrežiu, ale mimo územia pobrežného mora, do hĺbky 200 m alebo za touto hranicou, kde hĺbka priľahlých vôd pripúšťa využívanie prírodných zdrojov z uvedených oblastí
Vnútorná hranica	pobrežie	vonkajšia hranica pobrežného mora	vonkajšia hranica pobrežného mora
Vonkajšia hranica	kontinentálny svah v hĺbke cca 100–200 m	vonkajšia hranica kontinentálneho okraja, alebo 200 NM od základných línií (bez ohľadu či až tam siahla)	hĺbka 200 metrov, alebo miesto využívania prírodných zdrojov bez bližšieho určenia
Dno pobrežného mora	zahŕňa	nezahŕňa	nezahŕňa
Šírka	v priemere 75 km od pobrežia	fiktícia 200 NM, alebo 100 NM od izobaty 2 500 m, alebo 350 NM od základných línií	nie je podstatná
Existencia	vonkajší okraj každého kontinentu	nezávisí od okupácie ani vyhlásenia štátu, (nárok na predĺženie treba predložiť CLCS), v Antarktíde diskutabilný	nezávisí od okupácie ani vyhlásenia štátu, v Antarktíde diskutabilný
Kritérium	geologické a geomorfologické charakteristiky	prirodzené predĺženie kontinentu, vzdialenosť od pobrežia	príľahlosť, využiteľnosť
Právny režim vôd nad šelfom		neodkazuje na ne výslovné ako na širé more a) Ak je vyhlásená EEZ – vody nad šelfom patria do režimu EEZ b) Ak nie je vyhlásená EEZ alebo je šelf predĺžený za 200 NM – režim širého mora	režim širého mora
Suverénne práva pobrežného štátu		prieskum a využívanie zdrojov (na hlbokomorské dno sa vzťahuje len ak ho zahŕňa hranica 200 NM)	prieskum a využívanie zdrojov

Vonkajšie hranice šelfu ležia v miestach určených na základe zložitých vzorcov obsiahnutých v čl. 76 UNCLOS. Aj keď sú založené na geologických a geomorfologických charakteristikách, ale berú do úvahy aj vzdialenosť, čo nie je v súlade so skutočnou koncepciou šelfu.

Právna koncepcia šelfu sa snaží zohľadniť aj skutočné charakteristiky morského dna, ale je nutné podotknúť, že je koncipovaná tak, aby poskytla čo najväčšie výhody pobrežným štátom v súvislosti s čerpaním zdrojov šelfu.

Literatúra

- ANDERSON, A. (2009): *After the Ice. Life, Death, and Geopolitics in the New Arctic*. Harper-Collins Publishers, New York.
- ANNINOS, P. C. L. (1953): *The Continental Shelf and Public International Law*, Imprimerie H.P.DE Swart, Hague, In: Dehghani, R. (2009): *Continental shelf delimitation in the Persian Gulf*. United Nations – The Nippon Foundation Fellow, http://www.un.org/depts/los/nippon/uniff_programme_home/fellows_pages/fellows_papers/dehghani_0809_iran.pdf (5. 7. 2018).
- ARSANA, M. A., SCHOFIELD, C. (2009): *Indonesia's Submission of the Extended Continental Shelf: Status and Problems*, <https://www.geospatialworld.net/article/indonesias-submission-of-the-extended-continental-shelf-status-and-problems/> (11. 11. 2018).
- BAUMERT, K. (2017): *The Outer Limits of the Continental Shelf Under Customary International Law*, *American Journal of International Law*, 111, 4, 827–872, <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/outer-limits-of-the-continental-shelf-under-customary-international-law/010BB814546A316E3E1EF1885FE0886E> (8. 9. 2018).
- BROWNLIE, I. (2013): *Princípy medzinárodného práva verejného*, EUKÓDEX, Bratislava.
- CAI, Y. (2006): *International law principles of continental shelf delimitation and Sino-Japanese East China Sea disputes*, World Maritime University, Malmö, Sweden, https://commons.wmu.se/cgi/viewcontent.cgi?article=1161&context=all_dissertations (6. 10. 2018).
- CLCS (1999): *Scientific and Technical Guidelines of the Commission on the Limits of the Continental Shelf*. Adopted by the Commission on 13 May 1999, Commission on the limits of the continental shelf, http://www.un.org/depts/los/clcs_new/documents/Guidelines/CLCS_11.htm (26. 8. 2018).
- COLSON, D. A. (2003): *The Delimitation of the Outer Continental Shelf between Neighboring States*. *The American Journal of International Law*, 97, 1, 91–107, https://www.jstor.org/stable/3087106?read-now=1&logged-in=true&seq=7#page_scan_tab_contents (10. 8. 2018).
- COTTIER, T. (2015): *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation: the Quest for Distributive Justice in International Law*, Cambridge University Press.
- DEHGHANI, R. (2009): *Continental shelf delimitation in the Persian Gulf*, United Nations – The Nippon Foundation Fellow, http://www.un.org/depts/los/nippon/uniff_programme_home/fellows_pages/fellows_papers/dehghani_0809_iran.pdf (5. 7. 2018).
- Dohovor o kontinentálnom šelfe (1958). United Nations, Treaty Series, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20499/volume-499-I-7302-English.pdf> (5. 7. 2018).
- DUNDUA, N. (2007): *Delimitation of maritime boundaries between adjacent States*. United Nations, The Nippon Foundation Fellow, http://www.un.org/depts/los/nippon/uniff_programme_home/fellows_pages/fellows_papers/dundua_0607_georgia.pdf (25. 8. 2018).

- GRAY, D. (1993): Seaward limits of the Continental Shelf and EEZ: Technical Concerns, In: Pharand, D., Leanza, U. (1993): *The Continental Shelf and Exclusive Economic Zone*, Martinus Nijhoff Publishers, 19.
- GRYGAR, R., JELÍNEK, J. (2015): *Strukturální a dynamická geomorfologie oceánů*. Katedra geologického inženýrství, Hornicko-geologická fakulta, VŠB – Technická univerzita Ostrava, http://geologie.vsb.cz/geomorfologie/Prednasky/7_kapitola.htm (24. 8. 2018).
- CHRÁŠŤANSKÝ, F., JENNE, D. (2010): *Geopolitika Arktidy*. Global Politics, <http://www.global-politics.cz/clanky/geopolitika-arktidy> (7. 10. 2018).
- ICJ (1969): *North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic Of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands)* Judgment of 20 February 1969, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/51/051-19690220-JUD-01-00-EN.pdf> (28. 9. 2018).
- ICJ (1985): *Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)* Judgment of 3 June 1985, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/68/068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf> (28. 9. 2018).
- ICJ (1993): *Case Concerning Maritime Delimitation in the Area Between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)* Judgment of 14 June 1993, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf> (29. 9. 2018).
- MADON, M. (2017): *The Continental Shelf – five decades of progress (1966–2016)*, *Bulletin of the Geological Society of Malaysia*, 63, June 2017, 145–156, <https://gsm.org.my/products/702001-101704-PDF.pdf> (11. 11. 2018).
- MAGNÚSSON, B. M. (2015): *The Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles: Delineation, Delimitation and Dispute Settlement*. Brill Nijhoff, Leiden.
- McDORMAN, T. L. (2013): *The International Legal Regime of the Continental Shelf with Special Reference to the Polar Regions*. In: Loukacheva, ed. (2013): *Polar Law Textbook*. Rosendahl-Shultz Grafisk, 77–93.
- ONDŘEJ, J. (2004): *Právní režim mezinárodních prostorů*. Aleš Čeněk, Plzeň.
- Oilfield Glossary (2018): *Sedimentary Basin*, http://www.glossary.oilfield.slb.com/en/Terms/s/sedimentary_basin.aspx (25. 8. 2018).
- OSN (1964): No. 7302. *Convention on the Continental Shelf*, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20499/volume-499-I-7302-English.pdf> (2. 9. 2018).
- OSN (1982): *UNCLOS, United Nations Convention on the Law of the Sea*. OSN, [http://ec.europa.eu/assets/near/neighbourhood-enlargement/ccvista/sk/21998a0623\(01\)-sk.doc](http://ec.europa.eu/assets/near/neighbourhood-enlargement/ccvista/sk/21998a0623(01)-sk.doc) (30. 10. 2018).
- OSN (1998): *The United Nations Convention on the Law of the Sea (A historical perspective)*. UN, Division for ocean affairs and the law of the sea, office of legal affairs, http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective.htm#TheUnited%20Nations (2. 9. 2018).
- OSN (2013): *The definition of the continental shelf and criteria for the establishment of its outer limits*. UN, Division for ocean affairs and the law of the sea, office of legal affairs, http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/continental_shelf_description.htm#definition (4. 8. 2018).
- OSN (2017): *Law of the Sea, Bulletin 94*. UN, Division for ocean affairs and the law of the sea office of legal affairs, http://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/LOS_94_WEB.pdf (3. 11. 2018).
- OSN (2018a): *Codification division, Office of legal affairs. United Nations Conference on the Law of the Sea*, http://legal.un.org/diplomaticconferences/1958_los/ (21. 10. 2018).
- OSN (2018b): *Codification division, office of legal affairs. Third United Nations Conference on the Law of the Sea*, http://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_los/ (21. 10. 2018).

- OSN (2019): Division for ocean affairs and the law of the sea, Office of legal affairs. Submissions, through the Secretary-General of the United Nations, to the Commission on the Limits of the Continental Shelf, pursuant to article 76, paragraph 8, of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982, http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/commission_submissions.htm (18. 6. 2019).
- PETRÁNEK, J. (2007): Mořské dno. In: Česká geologická služba (2007): Geologická encyklopedie, http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl?morske_dno (24. 8. 2018).
- POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. (2011): Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část, C. H. Beck, Praha.
- ROSSIYA SEVODNYA (2015): Rossiya podala peresmotrennyuyu zayavku na rasshireniye shelfa v Arktike, <http://ria.ru/economy/20150804/1161384523.html> (26. 10. 2018).
- SMITH, R. W., TAFT, G. (2000): Legal Aspects of the Continental Shelf, In: Cook, P. J., Carleton, C. M. (2000): Continental Shelf Limits: The Scientific and Legal Interface. Oxford University Press, New York, 17–24.
- SRIVASTAVA, S. P., VARMA, H., MACNAB, R. (2009): The Lomonosov, Alpha and Mendeleev Ridges: Tectonic Scenarios in the Arctic Ocean and the Test of Appurtenance in UNCLOS Article 76. In: Anderson, A. (ed): After the Ice. Life, Death, and Geopolitics in the New Arctic. Harper–Collins Publishers, New York.
- SUAREZ, S. V. (2008): The Outer Limits of the Continental Shelf: Legal Aspects of their Establishment. Springer, Heidelberg.
- SYMONDS, P. A. a kol. (2000): Characteristics of Continental Margins, In: Cook, P. J., Carleton, C. M. (2000): Continental Shelf Limits: The Scientific and Legal Interface. Oxford University Press, New York, 25–63.
- TREVES, T. (2016): UNCLOS and Non-Party States before the International Court of Justice. In: Espósito, C., Kraska, J., Schieber, H. N., Kwon, M-S. (2016): Ocean Law and Policy: 20 Years after UNCLOS. Brill/Nijhof, Leiden/Boston, 367–378.
- TRUMAN, H. S. (1945): Presidential Proclamation 2667: Policy of the United States With Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Seabed of the Continental Shelf of 28 September 1945 (Truman Proclamation), <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=12332> (20. 8. 2018).
- VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. (2013): Medzinárodné právo verejné. Osobitná časť. EUROKÓDEX, Bratislava.

SUMMARY

Continental shelf: scientific reality versus legal fiction

The continental shelf, together with the slope and elevation, is an indisputable part of the edge of every continent. It is adjacent to the coast of every coastal state, it is not necessary to prove its existence, and its width varies depending on the geological composition. But is the legal continental shelf identical to the real, geological shelf? We answered this question in our article.

The article analyzed the relationship between the scientific continental shelf and the legal concept of the shelf. The legal continental shelf is important because of the granting of sovereign rights to shelf resources to the coastal state. This means that the coastal state has the exclusive right to exploit both living and non-living sources on the shelf and its subsoil and other states cannot interfere with its rights. The meaning of the legal definition of the continental shelf is

based on the geological and geomorphological characteristics of the shelf as an essential part of the continent, but their relationship shows several differences that are clearly shown in Table 1.

Table 1 also compares the regulation of the UN Convention on the Law of the Sea (1982) and the Convention on the Continental Shelf (1958), as not all members of the international community have ratified the UNCLOS.

Closer to the scientific definition of the shelf is the definition of the Shelf in the Geneva Convention, as it defines a shelf to the depth of 200 m or where the states can use the shelf resources. The exploitability criteria later proved to be inadequate, so the international community sought to define the legal shelf more accurately, taking into account its geological and geomorphological characteristics.

Shelf definition in the UNCLOS should meet this demand. The legal concept of the shelf in UNCLOS is, however, only a legal fiction. First, as a shelf, and hence the subject of the sovereign rights of a coastal state, it essentially refers to the entire continental margin (which includes not only shelf, but also a slope and rise). Furthermore, the outer boundary of the shelf has been set at 200 nautical miles (NM), and this limit is only used by states whose shelf does not reach such a width.

The outer boundaries of the extended shelf are determined by the complex formulas contained in Art. 76 UNCLOS. Although based on geological and geomorphological characteristics, they also take into account the distance, which is not in line with the scientific shelf concept.

And if the shelf reaches beyond 200 NM, the State must support the prolongation of its claim by evidence and submit it to the scientific body constituted by the UNCLOS – the Commission on the Limits of the Continental Shelf. The Commission does not establish borders of the shelf, but only confirms the claims of States. Any disputes are resolved through negotiations between the States concerned.

Despite the many differences, it is not possible to completely separate the legal and scientific concept of the shelf. The legal continental shelf can reach far more than the actual one, but its existence depends upon the geomorphology of the seabed, and any possible extension of the shelf is possible only on the basis of other geological and geomorphological evidence.

The legal concept of the shelf also seeks to take into account the real characteristics of the seabed, but it should be noted that it is designed to provide the greatest benefits to coastal states in terms of shelf resources.

Fig. 1 Continental margin

Fig. 2 Legal continental shelf

Fig. 3 Outer limit of continental shelf